

บทความวิชาการ
Academic Articles

โอปปาติกะ : ชีวิตหลังความตายที่สามารถเลือกได้ Opapātika : The Life After Death That Can Be Choosable

นางสาวชिरาวลัย มหพรภัสร์

Miss Vachiravan Mahapornphat

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Buddhist Studies Gradual School

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

E-mail: dang.27@windowslive.com

Received: 25 February 2022 Revised: 31 March 2022

Accepted: 7 April 2022

บทคัดย่อ

โอปปาติกะ : ชีวิตหลังความตายที่สามารถเลือกได้ นี้ กล่าวถึงกิริยาที่เกิดขึ้นในจิตแล้วหลุดเป็นสิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่ง ที่โตเต็มวัยในทันทีทันใด โดยไม่ต้องมีพ่อแม่ แต่เกิดตามแรงกรรมอันเป็นกุศลหรืออกุศล ที่ต้องมีวิบากในสุคติภูมิหรือทุคติภูมิต่อไป จิตที่ได้รับการฝึกจะมีกุศลเพิ่ม เริ่มต้นจากการรักษาศีล ทำทาน เจริญสมาธิ และวิปัสสนากรรมฐาน จะสามารถเปลี่ยนแปลงจิตใจ ให้เกิดคุณธรรมอันเป็นจุดเปลี่ยนทันทีทันใดให้จิตดวงนั้นเกิดพลัง ไม่ถูกกิเลสชักนำไปและสามารถเป็นอิสระได้ในที่สุด เสมือนได้จิตสภาวะใหม่ในร่างเดิมที่ยังมีชีวิตอยู่ จิตมีคุณภาพและคุณธรรม เพิ่มมากขึ้น เป็นการก่อเหตุที่ส่งผลต่อการเกิดใหม่ในภพภูมิที่เราสามารถเลือกและกำหนดได้ นี่คือนิยามชีวิตหลังความตายที่อยู่ในวิสัยมนุษย์ทุกคนสามารถเลือกได้

คำสำคัญ: โอปปาติกะ, ชีวิตหลังความตายที่เลือกได้

Abstract

This academic paper entitled ‘Opapatika Thē Life After Death That Can Be Choosable’ describes the action in the mind emerged as one type of fully grown living thing instantly without parents but born by either good or bad karma which then results in heaven or hell. A trained mind will have more wholesome starting with observing the precepts, giving alms, meditating and Vipassana meditation so that it can change to a moral mind. This is a sudden turning point so that the mind can be more powerful and not be led by defilement and be freed eventually as if a new state of mind in the original body this is still alive with increasing mental quality and morality. It is the cause that affects the rebirth which can be chosen and determined. This is the life after death that every human being can choose.

Keywords: Opapatika, Life after death that can be choosable

บทนำ

ความตายเป็นส่วนหนึ่งของวัฏสงสาร แม้ทุกคนจะรับรู้ “เกิดแก่เจ็บตายเป็นเรื่องธรรมดา” แต่การที่จะเอื้อนเอ่ย “ความตาย” ขึ้นมาเป็นประเด็นในการดูแลสังคมให้อยู่ดีมีสุข ดูเหมือนว่าเป็นสิ่งที่แปลก ยิ่งในอดีตจะมีค่านิยมที่ฝังลึกว่าเป็นเรื่องอัปมงคล ไม่ควรกล่าวถึง ปัจจุบันมีหลายหน่วยงาน ที่พยายามนำเอาเรื่องความตายขึ้นมาเป็นหลักธรรมคำสอนตามวิถีพุทธ ที่สะท้อนความเข้าใจเข้าถึงสังขารชีวิตอย่างถ่องแท้ อาทิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) เครือข่ายพุทธิกาสมาคมบริบาลผู้ป่วยระยะสุดท้าย (THAPs) และภาคีเครือข่าย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (7 ธันวาคม 2561). ตายก่อนตาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.thaihealth.or.th (วันที่สืบค้น 30 มีนาคม 2565) ที่หวังจะ “เปลี่ยนค่านิยมใหม่ ในสังคมไทย ให้หันมาเข้าใจและเรียนรู้กับวาระสุดท้ายในชีวิตด้วยความมีสติ” มีกิจกรรมต่างๆ รองรับ ได้แก่ เฝ้ายุทธธรรมตายอย่างสงบ ความตายพูดได้ ตายก่อนตาย Live Exhibition และ Happy Death Day เป็นต้น เพื่อสื่อสารให้สังคมเข้าใจว่า ความตายเป็นเรื่องที่พูดถึงได้ เป็นเรื่องที่ต้องวางแผนเตรียมรับ ผู้เขียนได้เข้าร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเตรียมตัวตาย กิจกรรมภาวนาออนไลน์: ก่อนตาย หายใจ ด้วยรัก วัดญาณเวศกวัน. (วันที่เผยแพร่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๔). ภาวนาออนไลน์ ก่อนตาย|หายใจด้วยรัก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.watnyanaves.net:th/activity-detail/meditation64. (วันที่สืบค้น 24-28 กรกฎาคม 2564) และได้ศึกษาเรื่องกำเนิดของสิ่งมีชีวิตจาก “โยนิ 4” หรือ “กำเนิด 4” จากคัมภีร์ในพระไตรปิฎก อรรถกถา ธรรมบท และปกรณ์ รวมทั้งคำสอนจากครูบาอาจารย์ อาทิ ท่านพุทธทาสภิกขุ หลวงพ่อฤชสิงห์ดำ ท่าน ป.อ.ปยุตโต การกำเนิดประเภทที่ 4 ที่ชื่อว่า “โอปปาติกะ” เป็นสิ่งที่น่าสนใจ สามารถนำมา

เชื่อมโยงและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่เกิดด้วย ชลาพุชะกำเนิด บทความนี้ ผู้อ่านจะได้ความกระจ่างและชัดเจนว่าโอปปาติกะคืออะไร เกิดขึ้นมาบนโลกนี้ได้อย่างไร อยู่ส่วนใดบนโลก และมีที่ประเภท รวมทั้งมาเกี่ยวข้องกับเราอย่างไร จึงขอเชิญชวนให้ท่านได้รู้จักโอปปาติกะในทัศนะมุมมองเชิงบวก ที่เอื้อต่อการมีชีวิตที่ดีงามตามวิถีพุทธและมีความเป็นไปได้ว่าเป็นการปูพื้นฐานจิตเข้าสู่ความเป็นอริยบุคคลในที่สุด

ความหมายของโยนิ 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ฉบับชำระเพิ่มเติม ช่วงที่ 1/เสริม ได้ให้ความหมาย “โยนิ 4” ว่าเป็นกำเนิดของสัตว์ มี 4 จำพวก คือ 1.) ชลาพุชะ เป็นกำเนิดของสัตว์ที่เกิดในครรภ์ เช่น คน แมว 2.) อัณฑชะ เป็นกำเนิดของสัตว์ที่เกิดในไข่ เช่น นก ไก่ 3.) สังเสทชะ เป็นกำเนิดของสัตว์ที่เกิดในโคล หรือ ที่ขึ้นและสกปรก เช่น หนอนบางอย่าง 4.) โอปปาติกะ เป็นกำเนิดของสัตว์ที่เกิดผุดขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2553: หน้า 336)

สรรพสัตว์โลกต่างเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร ไปอยู่ตามภพภูมิต่างๆ ทั้ง 31 ภพนั้น ย่อมมีกำเนิดตามโยนิ 4 ดังกล่าว สัตว์ที่มีกำเนิดจากสองจำพวกแรกนั้นเห็นได้ด้วยตาเปล่า จำพวกที่สามถ้าเป็นจุลินทรีย์ก็เห็นได้ต้องใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ ส่วนจำพวกที่สี่ “โอปปาติกะ” เราไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า

ความหมายและการเกิดขึ้นของโอปปาติกะ

โอปปาติกะ = อุป (เข้าไป ไกล มั่น) + ปต (ธาตุ) + นิ (ปัจจัย) ปาติก (ผู้ตกไป)

โอปปาติกะ หมายถึง เกิดผุดขึ้นมาและโตเต็มตัวในทันใด ตายก็ไม่ต้องมีเชื้อหรือซากปรากฏ เช่น เทวดา สัตว์นรก รวมทั้งมนุษย์บางพวก (พระพรหมคุณาภรณ์; 2553: หน้า 579)

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2555 ได้อธิบายให้เห็นชัดว่า โอปปาติกะ สัตว์เกิดผุดขึ้น เป็นการผุดขึ้นโดยไม่ต้องอาศัยการมีพ่อแม่ อาศัยแต่อดีตกรรม ได้แก่ เทวดา พรหม สัตว์นรก เปรต และอสุรกาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: หน้า 249)

ประเภทของโอปปาติกะ

สิ่งมีชีวิตจำพวกโอปปาติกะกำเนิด มีลักษณะเป็นกายทิพย์ที่ปกติไม่เห็นได้ด้วยตาเปล่า แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ เทวดา เปรต สัตว์นรก อสุรกาย และมนุษย์บางจำพวก ซึ่งจะกล่าวพอสังเขป ดังนี้

1. **เทวดา และพรหม:** เทวดา คือ โอปปาติกะที่อยู่ในสุคติ หรือ ฝ่ายบุญ มีความสุขมากกว่าความทุกข์ เป็นอดีตของมนุษย์ที่ทำทานและรักษาศีลเป็นประจำ ทำความดีมากกว่าความชั่ว เมื่อสิ้นชีวิตลงกำลังบุญส่งผลให้ไปเกิดเป็น เทวดา 6 ชั้นตามกำลังบุญ รูปพรหม เป็นอดีตมนุษย์บำเพ็ญเพียรความดี ในการทำทาน รักษาศีล และภาวนา จนได้รูปฌาน ตั้งแต่ ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน เมื่อตายไปกำลังบุญนำส่งให้ไปเกิดเป็นรูปพรหม 16 ชั้น อรูปพรหม เป็นอดีตมนุษย์ ที่มีความดีเพียรทำทานรักษาศีล และภาวนาได้จนถึงอรูปฌาน เมื่อสิ้นชีวิตลงกำลังของฌานส่งผลให้ไปเกิดเป็นอรูปพรหม 4 ชั้น

2. **เปรต:** เปรต เป็นโอปปาติกะ กำเนิดในทุกคติ ที่บาปยังไม่มากพอจะไปเป็นสัตว์นรก มีกายทิพย์อาศัยปะปนบนโลกมนุษย์ บางครั้งเปรตบางจำพวกได้ปรากฏร่างให้มนุษย์มองเห็นเพื่อขอส่วนบุญ

ในหนังสือ “โอบปาติกะ ชีวิตหลังความตาย” เขียนโดย ดร.บรรจบ บรรณรุจิ (บรรจบ บรรณรุจิ , 2557: หน้า 104) กล่าวว่า การปรากฏตัวของโอบปาติกะในคัมภีร์มีหลายรูปแบบ เช่น 1) ปรากฏกายให้เห็น แวบๆ 2) ปรากฏกายให้เห็นเต็มตัว แต่ไม่พูดคุย 3) ปรากฏกายให้เห็น แล้วพูดคุย 4) ทำเสียงดังให้ได้ยิน 5) ทำสิ่งของให้เคลื่อนไหวเพื่อบอกให้รู้ 6) แสดงความพอใจ ยิ้มให้ และช่วยเหลือ 7) แสดงความไม่พอใจบางครั้งถึงขั้นทำร้าย 8) ปรากฏในความฝัน

คัมภีร์ต่างๆ ในพระพุทธศาสนาได้จำแนกเปรตออกเป็นประเภทต่างๆ ตามแรงกรรมแตกต่างกัน เช่น เปตวัตถุอรุทธกาแบ่งเปรตออกเป็น 4 ประเภท โลกบัญญัติติปิภรณ์และฉคติที่ปิภรณ์ กำหนดว่าเปรตมี 12 ตระกูล และ แบ่งตามวินัยและลักษณะสังยุตตพระบาลี แบ่งได้ 21 ประเภท เป็นต้น

แรงกรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรตนั้น ส่วนใหญ่เป็นอกุศลหรือบาปที่เกิดจากจิตที่มีความโลภอยู่เป็นอาจิม ได้แก่ ผู้ที่มีจิตริษยา มีความตระหนี่ มีความผูกพันยึดมั่นในคนรักหรือสิ่งต่างๆ มีความอยากได้ทรัพย์สินของคนอื่น รวมทั้งโกงทรัพย์สินของสงฆ์ พวดจาตุก กล่าวร้ายตำหนิติเตียนผู้อื่น ทำร้ายชีวิตสรรพสัตว์ ช่มแครงแกผู้ยากไร้กว่าและเป็นผู้มีมิจฉาทิฐิไม่เชื่อเรื่องโลกนี้โลกหน้ามีจริง ไม่เชื่อเรื่องบุญเรื่องบาป จึงไม่เคยทำทาน เป็นต้น แรงกรรมที่เป็นอกุศลส่งผลให้อุบัติเป็นโอบปาติกะกำเนิดเปรตประเภทต่างๆ ที่ต้องรับความทุกข์ทรมานที่ส่วนใหญ่คือ ความหิวโหยอดอยาก และเจ็บปวด ที่มากน้อยกันไปตามประเภท หรือรูปแบบกรรมชั่วที่ตนทำไว้เมื่อตอนมีชีวิตอยู่ เปรตบางพวกรับผลกรรมทั้งบาปและบุญ แต่ผลจากบาปแรงกว่าจึงมาเกิดเป็นเปรต บางตนข้างแรมเป็นเปรต ข้างขึ้นเป็นเทวดา บางตนเป็นเปรตตลอดกาล เปรตบางจำพวกมีวิมานเป็นที่อยู่ บางจำพวกมีช้าง ม้า ช้างทาส ยวดยาน คานหามทอง สามารถท่องเที่ยวไปในอากาศ บางพวกอายุยืน 100 ปี 1,000 ปี หรือมีอายุชั่วพุทธันดรก็ปหนึ่ง เป็นต้น

3. **สัตว์นรก:** สัตว์นรกเป็นโอบปาติกะกำเนิดในทุคติ ที่ต้องรับทุกข์ทรมานหนักและนานกว่าเปรต อยู่ในบริเวณที่เรียกว่า “ขุมนรก” นรก เป็นคำบาลี มีความหมายว่า ที่ซึ่งไร้ความเจริญ ไม่มีความแช่มชื่นเบิกบาน สัตว์นรกจึงเกิดด้วยแรงแห่งผลบาปอย่างเดียว ดวงจิตถูกกระทำให้ได้รับความทุกข์ทรมานมากจนไม่เปิดโอกาสให้เกิดกุศลจิตเกิดขึ้น ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาแบ่งเป็นนรกใหญ่ 8 ขุม (1. สัตว์นรก 2. กามสุตตนรก 3. สังฆานนรก 4. ชาลโรรวนรก 5. ธูมโรรวนรก 6. ตาปนนรก 7. ปตาปนนรก 8. อวิจินรก) ที่มีบรรยากาศแห่งความทุกข์ ความทรมาน ความน่ากลัว น่าสยดสยอง จากผลกรรมที่หนักน้อยที่สุดไปจนหนักมากที่สุดของนรก

แรงกรรมจากการมีอกุศลกรรมบถ 10 (พระพรหมคุณาภรณ์, 2553: หน้า 471) ที่ทำไม่ถูกต้องทางกาย ทางวาจา และทางใจ (1.ปาณาติบาต การทำลายชีวิต 2.อทินนาทาน ถูเอาของที่เขามีได้ให้ 3. กามสุมิฉฉาจาร ประพฤติผิดในกาม 4.มุสาวาทา การพูดเท็จ 5.ปิสุณาวาจา พูดส่อเสียด 6.ผรุสวาจา พูดคำหยาบ 7.สัมผัปปลาปะ พูดเพ้อเจ้อ 8.อภิชฌา ละโมบคอยจ้องอยากได้ของเขา 9.พยาบาท คิดร้ายเขา และ 10.มิจฉาทิฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม) ในยามที่มีชีวิตอยู่เป็นนิจ จะส่งผลให้เป็นโอบปาติกะกำเนิดเป็นสัตว์นรกในขุมต่างๆ ได้รับความทุกข์ทรมานตามประเภทกรรมที่ตนได้ทำ เช่น คนที่มีจิตใจโหดเหี้ยมทารุณ ทำบาปกรรมฆ่าสัตว์ตายไปแล้วจะไปเกิดเป็นสัตว์นรกขุมที่ 1 (สัตว์นรก) ที่ถูกทรมานให้ตายแล้วเกิดมาให้ถูกทรมานลงโทษซ้ำๆ อย่างไม่รู้จบสิ้น ในเวลานาน 500 ปีนรก (4,500 ล้านปีมนุษย์) คนที่ขบถกษโมย จะเกิดเป็นสัตว์นรกใน

ขุมที่ 2 (กาฬสุตตกร) ในเวลา 1,000 ปีกรก (36,000 ล้านปีมนุษย์) คนที่มักมากในกามและทำผิดในกาม ต้องมาเกิดเป็นสัตว์นรกในขุมที่ 3 (สังฆนรก) เป็นเวลา 2,000 ปีกรก (290,000 ล้านปีมนุษย์) และผู้ที่ทำอนันตริยกรรม (ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าพระ ยูยงสงฆ์ให้แตกกัน ทำลายสงฆ์) ต้องไปผุดเกิดในนรกขุมที่ 8 (อเวจีนรก) เป็นเวลานานแสนนานหนึ่งกับ เป็นต้น

4. **อสุรกาย:** อสุรกายเป็นโอปปาติกะกำเนิดในทุกคติ ที่ไม่ทุกข์ทรมานเท่าเปรตและสัตว์นรก เป็นสัตว์ที่มักสะดุ้ง ไร้ความรื่นเริง (ในไตรภูมิพระร่วง กล่าวถึงอสุรกายในกำเนิด 4 ประการ คือ เกิดจากไข่ เกิดในน้ำ เกิดในโคล และผุดเกิดขึ้นเอง) ในอภิธรรมมัตถสังคหบาลี และอภิธรรมมัตถวิภาวินีฎีกา หน้า 203 กล่าวว่ “สัตว์ทั้งหลายพวกที่ชื่อว่าอสุร เพราะอรรถว่าไม่เล่นอย่างเทวดา คือเล่นโดยความเป็นใหญ่ และเป็นกีฬา เป็นต้น ก็หาไม่ ได้แก่พวกเปรตที่เป็นอสุร”

อสุรกายแบ่งออกเป็น 2 พวก (พระมหาวิระ ถาวโร, 2518: หน้า 102) ตามอกุศลกรรมที่ทำไว้ คือ 1. พวกที่ยังมีอกุศลกรรมหนัก จะมีร่างกายทรุดโทรม หน้าตาซีดเซียว ผมเผ้ารุงรังไม่น่ากลัวแต่น่าเกลียด น่าสะอิดสะเอียน อสุรกายพวกนี้ดีกว่าพวกเปรตอยู่อย่างหนึ่ง คือหากินเองได้ แต่ต้องกินของประเภทที่เขาทิ้งแล้วของที่บูดเน่า ได้แก่เศษอาหารตามกองขยะ ซากศพของคนและสัตว์ต่างๆ การกินก็กินแบบนามธรรม คือเศษอาหารยังคงเป็นรูปธรรม ที่เรียกว่าอสุรกายเพราะมีหน้าตาไม่สวย คอยหลบหน้าคนอยู่เสมอ มีความไม่กล้าเป็นวิสัย 2. พวกที่ใกล้จะพ้นความเป็นอสุรกาย กำลังจะหมดวิบากกรรม จึงมีรูปร่างอ้วนถ้วนสมบูรณ์ แต่ผิวกายจะดำมะเหมือด อสุรกายกลุ่มนี้จะมีฤทธิ์มีกำลังมาก ชอบรับสินบนจากชาวบ้าน ปลอมแปลงเป็นเจ้าของเข้าทรง บางทีก็ไปหลอกพระ ถ้าใครบนบานเลี้ยงดูดีมีความเคารพก็จะตอบแทนด้วยการบันดาลให้สมหวังในสิ่งที่ขอ บางตนสามารถรักษาโรคได้ บางตนมีฤทธิ์บอกได้ว่าใครตายแล้วไปเกิดที่ไหน ดลบันดาลสิ่งต่างๆ บางอย่างพอสมควร แต่กำลังของฤทธิ์ไม่เสมอเทวดา อสุรกายพวกนี้ชอบไปอยู่ในกลุ่มคนที่มีความเชื่อในเรื่องพระศรีอาริย์ บางตนทำร้ายคนที่ไม่เคารพหรือลบหลู่ตน อสุรกายทั้งสองพวกนี้อาศัยซ่อนในภพมนุษย์ แบบที่พูดได้ว่ามีเกลื่อนกลาดไปหมด

5. **มนุษย์บางจำพวก:** มนุษย์โดยปกติแล้วมีกำเนิดแบบชลาพุชะ คือเกิดในครรภ์แล้วคลอดออกมาเป็นตัว แต่มีมนุษย์ในช่วงแรกที่ถือกำเนิดขึ้นเป็นโอปปาติกะคือผุดเกิดขึ้นโดยไม่ต้องมีพ่อแม่ แล้วโตเต็มวัย กล่าวคือ โลกในระยะเริ่มต้นนั้น มีวันดิน ที่ส่งกลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปจนถึงชั้นรูปพรหม ทำให้รูปพรหมบางท่านทนไม่ไหว ต้องลงมายังโลกดูว่ากลิ่นนั้น คืออะไร แล้วลองชิมวันดินนั้น จนทำให้กายทิพย์มีความหยาบแล้วแปรสภาพเป็นกายหยาบ เกิดเป็นมนุษย์ทันที เป็นมนุษย์ต้นกับบรรพบุรุษต้นกำเนิด ซึ่งปัจจุบันนี้ไม่ปรากฏมีอยู่บนโลกแล้ว

โอปปาติกะตามทัศนะของชาวพุทธไทย

ชาวพุทธไทยที่รู้จักโอปปาติกะ มักจะเห็นภาพความเป็นโอปปาติกะออกมาเป็นรูปธรรม เป็นตัวสัตว์ตามกำเนิด 4 จนผลอดิดในบัญญัติว่าเป็นเทวดา พรหม เปรต สัตว์นรก อสุรกาย หรือมนุษย์ต้นกับ แต่เมื่อพิจารณาถึงที่มาแล้ว การกำเนิดนั้นเป็นการผุดเกิดขึ้นที่ทันใด โตขึ้นเต็มวัย เกิดตามกำลังของจิตที่ได้รับผลจากแรงกุศลหรืออกุศลที่แรง ผุดเกิดขึ้นที่ตามสภาวะเดิมที่เคยมี ส่วนที่เป็นจิตอันเป็นนามธรรมนั้น ยังคงมีเวทนา

สัญญา สังขาร และวิญญาณที่บันทึกเรื่องราวต่างๆ ไว้ทุกภพทุกชาติ ดังนั้นสัตว์ที่เกิดโดยโอปปาติกะกำเนิด จึงจดจำเรื่องราวต่างๆ ของตนได้ จิตนั้นอาศัยอยู่โดยลำพังไม่ได้ ต้องมีกายรองรับ กายของโอปปาติกะกำเนิด จึงอยู่ในรูปกายทิพย์ ที่มีสภาพแปรเปลี่ยนไปตามวิบากที่ทำไว้ ดังนั้น โอปปาติกะจึงไม่ใช่เป็นชื่อของสัตว์ และในคัมภีร์ก็ไม่มีที่ใดกล่าวไว้ว่าโอปปาติกะคือชื่อสัตว์ต่างๆ ที่เกิดโดยกำเนิด 4 ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม กล่าวไว้ว่า โยนิ 4 คือแบบหรือชนิดของการเกิด (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551, หน้า 133)

การเกิดของชลาพูชะ อัมตชะ และสังเสทชะ เมื่อเกิดขึ้นแล้วกลายเป็นรูปธรรมที่หยาบ มีการพัฒนาให้เจริญเติบโตไปตามวัย และเมื่อตายจะทิ้งซากไว้ ส่วนการเกิดของโอปปาติกะ เป็นการเกิดทางจิตได้ กายทิพย์ที่โตเต็มวัย ผุดขึ้นมาโดยไม่ต้องมีพ่อแม่ เมื่อหมดบุญกรรมแล้วจะไปเกิดใหม่โดยไม่มีซากให้เห็น มีความเป็นไปได้ที่เราจะฝึกจิตให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ให้เกิดสิ่งดีงามผุดขึ้นในใจ ทำซ้ำๆ จนเกิดความชำนาญ และเกิดความมั่นคงในการเปลี่ยนแปลงที่มีความก้าวหน้าขึ้นไปในทางที่ถูกต้อ่นั้น เป็นสิ่งที่เกิดผลดีต่อตนเองและคนรอบข้าง

อาจารย์พร รัตนสุวรรณ อัจฉริยะบุคคลในวงการพระพุทธศาสนาท่านหนึ่งที่อยู่จักกันในช่วงแคบ ได้ทำการศึกษา ค้นคว้า และทดลองหาความกระจ่างชัดในเรื่องโอปปาติกะ ตามปัญหาต่างๆ ที่คนสงสัยและใคร่รู้สอบถามมา อาทิ การตายไปต้องไปเป็นโอปปาติกะทุกคนหรือไม่ คนตายประเภทไหนติดต่อกับได้ ภาษาที่ใช้ติดต่อกับโอปปาติกะ ผีหลอกคืออะไร ทั้งนี้ได้เผยแพร่ผ่านในรูปแบบหนังสือเสียง อ่านโดยโจโจ (พร รัตนสุวรรณ. (4 มิ.ย. 2563). เสียงอ่านหนังสือแ่ววเสียงสวรรค์ เล่ม 1-4. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://m.youtube.com/playlist> วันที่สืบค้น 30 มีนาคม 2565) ในผลงานของอาจารย์พร รัตนสุวรรณ สะท้อนให้เห็นว่า ส่วนใหญ่ชาวพุทธไทยยังมีความรู้ความเข้าใจในความเป็นจริงของโอปปาติกะไม่ชัดเจน รู้เพียงนามบัญญัติว่าโอปปาติกะเป็นผีสังเทวดา ที่เคลือบแฝงด้วยความหวาดกลัวต่างๆ ที่ไม่เคยเห็น ถ้าอยากรู้ อยากเห็น เพราะตนเองต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องผีสังเทวดา ก็ค้นหาคำตอบจากแหล่งหรือบุคคลที่อ้างตนว่าเป็นผู้รู้ในลักษณะจอมขมังเวทย์ อาทิ พวกเข้าเจ้าเข้าทรง งานเขียนเรื่องราวต่างๆ ของโลกหลังความตาย นรก สวรรค์ ผีสังเทวดา กฎแห่งกรรม ที่ขาดการอธิบายให้ชัดเจน ขาดเหตุผลประกอบ และมีได้มีรากฐานของความเป็นจริงที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระไตรปิฎก สิ่งเหล่านี้สร้างความเชื่อที่ไร้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ที่สุดท้ายก่อให้เกิดโทษต่อตนเองและสังคม

การฝึกจิตให้ยกระดับจากปุถุชนสู่อริยชน

จิต มีธรรมชาติ “นุ่มไปได้” (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (20 กันยายน 2564). การปฏิบัติอบรมจิต [ออนไลน์]. แหล่งที่มา www.dharma-gateway.com. 12 มกราคม 2565) ถ้านุ่มไปในฝ่ายชั่ว ก็จะคุ้นเคยอยู่กับความชั่ว ถ้านุ่มไปในทางดี ก็จะคุ้นเคยอยู่ในความดี ดังนั้น เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จิตต้องถูกฝึกและเติมอารมณ์ที่ดีอันเป็นกุศลให้ฝังไว้ในจิตอย่างสม่ำเสมอ จิตเสพอารมณ์เป็นอาหาร อาหาร 4 (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551: หน้า 159) (1. กวฬิงการอาหาร อาหารคือคำข้าว ได้แก่ อาหารสามัญที่กลืนกิน ดูดซึมเข้าไปหล่อเลี้ยงร่างกาย 2. ผัสสาหาร อาหารคือผัสสะ ได้แก่ การบรรจบแห่งอายตนะภายใน อายตนะภายนอก และวิญญาณ เป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา พร้อมทั้งเจตสิกทั้งหลายที่เกิดตามมา

3. มโนสัญเจตนาหาร อาหารคือมโนสัญเจตนา ได้แก่ ความจงใจ เป็นปัจจัยแห่งการทำ การพูด การคิด ซึ่งเรียกว่า กรรม เป็นตัวชักนำมาซึ่งภพ คือ ให้เกิดปฏิสนธิในภพทั้งหลาย และ 4. วิญญาณาหาร อาหารคือ วิญญาณ ได้แก่ วิญญาณเป็นต้น)

การฝึกอบรมจิตให้มีศีล

การควบคุมความประพฤติให้มีความสุจริตทางกายและวาจาทำให้เกิดศีล ผู้มีศีลจะมีจิตผ่องใส ใจไม่ละโมภโลภมากไปตามกิเลส ไม่คิดจะเบียดเบียนทุกสรรพสัตว์ เป็นการปูพื้นฐานจิตให้ดำเนินเข้าสู่สมาธิได้ง่าย ในทางตรงกันข้ามถ้าเราไม่มีศีล จิตใจของเราจะฟุ้งไปตามกิเลส ไม่มีความสงบในจิตใจในที่สุดก็นำความเดือนร้อนมาสู่ตนเองและคนรอบข้าง ฝึกที่จะพยายามรักษาศีลที่ค่อยเป็นค่อยไปแต่สม่ำเสมอ เช่น พวกชอบดื่มสุราเป็นประจำ ลองฝึกงดดื่มสุราในวันพระ ทำเป็นประจำและทำให้ได้ ไม่นานการดื่มสุราก็จะน้อยลงๆ ในที่สุดก็เลิกดื่มเป็นอาจิมได้ อาจจะมีโอกาสพิเศษหรือไม่ดื่มเลยก็ได้ ทั้งนี้เพราะเมื่อดื่มสุรานั้นย่อมลดคุณธรรมในจิตก็เพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดความสงบและความสุขแห่งจิตต่อไป ฝึกขัดเกลาใจด้วยการรักษาศีลให้มากขึ้น โดยเริ่มต้นจากศีล 5 ให้สมบูรณ์ เพื่อเป็นกรอบไม่ให้เราเบียดเบียนผู้อื่น และหาโอกาสรักษาศีล 8 เพื่อขัดเกลาจิตใจให้เห็นว่าความสุขเกิดขึ้นได้โดยการกินอยู่ง่าย นอนง่าย ไม่ต้องยึดมั่นในทรัพย์ภายนอกมากนัก จิตใจที่เปลี่ยนไปจากที่ไม่มีศีล หรือมีศีลบ้างในบางข้อ มาเป็นคนที่มีศีลมากขึ้นนั้น ชีวิตเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น จิตใจมีความสงบเพิ่มขึ้นมีสติอยู่มากกว่าเดิม และที่แน่นอนไม่มีวิบากให้คนมีศีลต้องตกนรก หรือภพภูมิที่ต่ำกว่ามนุษย์ ผู้ที่รักษาศีลและทำทานสม่ำเสมอ ตายแล้วได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นเทวดา 6 ชั้น (1.จatumหาราชิกา 2.ดาวดึงส์ 3.ยามา 4.ดุสิต 5.นิมมานรดี และ 6.ปรนิมมิตวสวัตตี)

การฝึกอบรมให้จิตมีสมาธิ

การฝึกจิตให้เกิดสมาธิที่เข้าระดับเกิดผลทำให้จิตสงบมีมากมายหลายวิธีและหลายรูปแบบ แล้วแต่นักฝึกปฏิบัติจะใช้หลักของครูบาอาจารย์ใด เช่น ใช้คาบบริกรรม (ได้แก่นึกในใจ โดยไม่ออกเสียงว่า พุทโธ พุทโธธัมโมสังโฆ นะมะพะระ หรือ อะระหังสัมมา คำใดคำหนึ่ง) ใช้การตามดูลมหายใจเข้าออก หรือใช้สังเกตสภาวะยุบพองของลมในบริเวณท้อง เป็นต้น จิตที่จดจ่ออยู่กับคาบบริกรรมหรือการติดตามสภาวะอาการของร่างกายจะหยุดนิ่ง สะสมเป็นกำลังของจิตที่มีมากถึงระดับที่จิตตั้งมั่นได้ เป็นสมาธิที่ตั้งอยู่โดยไม่ต้องมีคาบบริกรรมหรือจดจ่อกับสภาวะการเคลื่อนไหวของอาการ ทั้งนี้ จะเป็นสมาธิตั้งอยู่นานเท่าใดขึ้นอยู่กับกำลังสมาธิที่เกิดและมีสะสมในจิต ฝึกเช่นนี้เป็นประจำ จิตจะตั้งมั่นในสมาธิได้นานขึ้นๆ อารมณ์ต่างๆที่จะเข้าสู่จิตจะถูกกำลังสมาธิต้านไว้ ในขณะที่เดียวกันกิเลสภายในจิตจะถูกกำลังสมาธิกดไว้ การฝึกสมาธิอย่างง่ายๆ เพียงวันละ 15 นาที ก็เกิดพลังจิตสะสมไว้ในจิตช่วยในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างเพียงพอ ทำให้บุคคลนั้นมีความกระชุ่มกระชวย และมีเมตตา สังเกตได้จากกิริยาท่าทางการแสดงออก และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้แบบสันติสุข สมาธิที่ปฏิบัติเป็นประจำจะส่งผลให้จิตเข้าถึงระดับฌานได้ ฌานเป็นผลงานของสมาธิที่ทำให้จิตเกิดความเยือกเย็น ตั้งมั่น มีความสุขอยู่ในฌานแบบอิมเอบ พลังในฌานสามารถส่งออกแผ่กระจายได้โดยรอบอย่างกว้าง สร้างความร่มเย็นเป็นสุขในบริเวณที่กระแสนไปถึง

ประโยชน์แห่งการเจริญสมาธินี้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เขียนไว้ในหนังสือ “พุทธธรรม” ว่าเกิดประโยชน์หลายระดับ ในชีวิตประจำวันช่วยให้จิตใจอ่อนคลายหายเครียด หายกระวนกระวาย หยุดยั้งความกตัญญูวิตกกังวล เป็นเครื่องผ่อนคลายกายให้ใจสบายและมีความสุข (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564: หน้า 868) ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพกายที่ห่างไกลโรคร้าย ส่วนในด้านอาณิสสตามหลักพระพุทธศาสนา สมาธิคือส่วนสำคัญแห่งการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง รวมทั้งสร้างความสามารถพิเศษเหนือสามัญวิสัยในการใช้ฉันทที่ทำให้เกิดฤทธิ์ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

สำหรับอาณิสสของสมาธิต่อชีวิตหลังความตายนั้น ผู้ได้สมาธิยามสิ้นลมพบทางดี ไปสู่สุคติ ผู้ที่ได้เจริญในฌานจะไปเกิดยังพรหมชั้นต่างๆ กล่าวคือ ได้รูปฌานจะไปอุบัติในรูปพรหม 16 ชั้น (1.ฌาน 1 ไปสู่พรหมปารีสัชชา บุโรหิตา และมหาพรหมา 2.ฌาน 2 ไปสู่พรหมชั้นปริตตภา อัมปมาณาภา และอาภัสสรธา 3. ฌาน 3 ไปสู่พรหมชั้นปริตตสุภา อัมปมาณสุภา และสุภิกงหา 4.ฌาน 4 ไปสู่พรหมชั้นเวทัพผลา และอัสถุญญ สัตตา ระหว่างรูปฌานและอรูปฌาน จะไปสู่พรหมชั้นอวิหาตปปา สุทิสสา สุทิสสี อภินิฏฐา ซึ่งเป็นรูปพรหมชั้นสูงสุดที่รอเวลาในการนิพพาน) ส่วนผู้ที่ได้อรูปฌานจะไปเกิดในอรูปพรหม 4 ชั้น (1.ฌาน 5 ไปอุบัติเป็นอรูปพรหมชั้นอากาศานัญญายตนะ 2.ฌาน 6 ไปเกิดในอรูปพรหมชั้นวิญญานัญญายตนะ 3.ฌาน 7 ไปเกิดในอรูปพรหมชั้นอากาศัญญายตนะ และ 4.ฌาน 8 ไปเกิดในอรูปพรหมชั้นเนวสัญญานาสัญญายตนะ)

การฝึกอบรมจิตให้มีปัญญา

จิตมีปัญญา คือ จิตที่มีความสามารถเปลี่ยนแปลงจากจิตปุถุชน เข้าสู่จิตอริยบุคคลได้ ทั้งนี้จิตจะต้องฝึกภาวนาหรือทำวิปัสสนากรรมฐาน ให้รู้แจ้งเห็นจริงในความจริงของรูปนาม/กายใจ โดยฝึกเรียนรู้ธรรมชาติของรูปนามให้มากขึ้นๆ จนได้เห็นถึงความเป็นอนิจจังที่ไม่เที่ยง ทุกข์ที่ไม่คงสภาพเดิมอยู่ได้และอนัตตาที่ไม่ใช่ตัวตน บังคับให้เป็นตามเราต้องการไม่ได้ เห็นอยู่เช่นนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนจิตค่อยๆ คลายความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวงลงไปอย่างถาวร ความยึดมั่นที่เกิดขึ้นในวาระจิตในระดับนั้นๆ จะไม่เกิดขึ้นอีก เพราะจิตเห็นด้วยปัญญาของตนเอง จนหมดความเคลือบแคลงและสงสัยใดๆ ทั้งปวง ไม่มีคำถามใดๆ ที่เคยมี มีแต่ความเบิกบาน จึงได้ชื่อว่าจิตนั้นเป็นอริยบุคคล แล้วอริยบุคคลมี 4 ระดับ (โสดาบัน สกิทาพามี อนาคามี และอรหันต์) ในแต่ละระดับจะมี 2 ประเภท (มรรคและผล : ความเป็นมรรคบุคคลจะเกิดขึ้นแค่เพียงชั่วขณะจิตเดียวเท่านั้น จากนั้นก็เป็นผลบุคคล ซึ่งหมายถึงบุคคลที่เสวยผลจากมรรคนั้นๆ และจะเสวยผลอย่างนั้นอยู่ไปจนจิตเลื่อนระดับมรรค สูงขึ้นๆ เป็นเช่นนี้จากระดับ 1 ไปถึงระดับ 4 เพื่อให้มรรคในแต่ละระดับทำลายความยึดมั่นและทำลายกิเลสที่ประณีตขึ้นไป มรรคจิตในแต่ละระดับจะเกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวเท่านั้น แล้วจะไม่เกิดขึ้นในชั้นเดิมซ้ำอีกเลย จะเกิดก็แต่ชั้นที่สูงขึ้นไปเท่านั้นเพราะความยึดมั่นในชั้นที่ถูกทำลายไปแล้ว จะไม่มีโอกาสกลับมาให้ทำลายได้อีกเลย) จิตของปุถุชน และกัลยาณชนที่ฝึกวิปัสสนา บรรลุุมรรคและผลในระดับต่างๆ นั้น สามารถกำจัดกิเลสในแต่ละระดับได้แบบถอนรากถอนโคน เป็นจิตที่เปลี่ยนเข้าสู่ความเป็นอริยบุคคลที่ถาวร ไม่ย้อนกลับไปเป็นจิตดวงเดิมที่มีกิเลสอาศัยอยู่ นี่คือการเกิดของกิริยาในจิตที่มีแต่กุศลที่เกิดขึ้นทันทีทันใดเกิดขึ้นทางจิต ในร่างเดิมที่ยังมีชีวิตอยู่

บทสรุป

สัตว์ประเภทต่างๆที่เกิดโดยโอปปาติกะกำเนิด ไม่ว่าจะเกิดเป็นสุคติ (เทวดา พรหม) หรือ ทุกคติ (เปรต สัตว์นรก อสุรกาย) นั้นเกิดมาเพื่อเสวยสุขและทุกข์ทรมานตามกรรมที่ตนสร้างไว้ในยามที่ตนมีชีวิตอยู่ เป็นการรับวิบากที่ใช้เวลานานกว่าชีวิตมนุษย์ การเวียนว่ายตายเกิดคือธรรมชาติที่เราต้องเจอแล้วแล้วแล้ว ชีวิตหลังความตายต้องมีต้องเกิดกับเรา จากบทความนี้เราสามารถเลือกเกิดได้ ด้วยการฝึกจิตให้เข้าระดับตามภพภูมิที่เราต้องการไปเกิดใหม่ การเกิดในรูปแบบโอปปาติกะนั้น เกิดที่จุดที่ถูกหนุนส่งด้วยแรงกุศลกรรมและอกุศลกรรมฉันทิ จิตที่ถูกฝึกไว้ดีแล้ว ด้วยการวางจิตได้ถูกจุดถูกระดับ ก็สามารถพาเราไปเกิดได้ในภพภูมินั้นได้ฉันทินั้น อย่างไรก็ตามการฝึกให้เกิดผลต่อจิตในสังคมพุทธไทย ยังเป็นเรื่องของการเจริญภาวนาในระดับปัจเจกบุคคลตามบุญวาสนาบารมีที่สะสมมา และตามศรัทธาความเชื่อ ผู้เขียนเห็นว่ายังขาดมิติในระดับสังคมที่ได้รับการสนับสนุน แต่ถ้าท่านเพื่อการรณเวียงอยู่ในวิภังการ ท่านต้องปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อถอนรากถอนโคนกิเลสออกให้หมดสิ้น นี้คือ “โอปปาติกะ : ชีวิตหลังความตายที่สามารถเลือกได้”

เอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ

- บรรจบ บรรณรุจิ. (2557). โอปปาติกะ ชีวิตหลังความตาย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อัมรินทร์ธรรมะ: หน้า 104.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: หน้า 336.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2553). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนธการพิมพ์ จำกัด: หน้า 471.
- พระมหาวิระ ถาวโร. (2518). ไตรภูมิ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เยลโล่: หน้า 102.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 . พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: นานมี บุ๊คส์พับลิเคชั่นส์: หน้า 249.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2564). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: หน้า 868.

2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- พร รัตนสุวรรณ. (4 มิ.ย. 2563). เสียงอ่านหนังสือแว่วเสียงสวรรค์เล่ม 1-4. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://m.youtube.com/playlist>. (วันที่สืบค้น 30 มีนาคม 2565)
- วัดญาณเวศกวัน. (2564). ภาวนาออนไลน์ ก่อนตายหายใจด้วยรัก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.watnyanaves.net : th/activity-detail/meditation64. (วันที่สืบค้น 24-28 กรกฎาคม 2564)
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (20 กันยายน 2564). การปฏิบัติอบรมจิต [ออนไลน์]. แหล่งที่มา www.dharma-gateway.com. (วันที่สืบค้น 12 มกราคม 2565)
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (7 ธันวาคม 2561). ตายก่อนตาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.thaihealth.or.th (วันที่สืบค้น 30 มีนาคม 2565)